

**Beskrifning öfver
helgedoms-skrinet i
Eriksbergs kyrka. Af E.C.
Monthan . . . . .**

Monthan, Elias Christopher,

1700-1829: 61 I c Br.

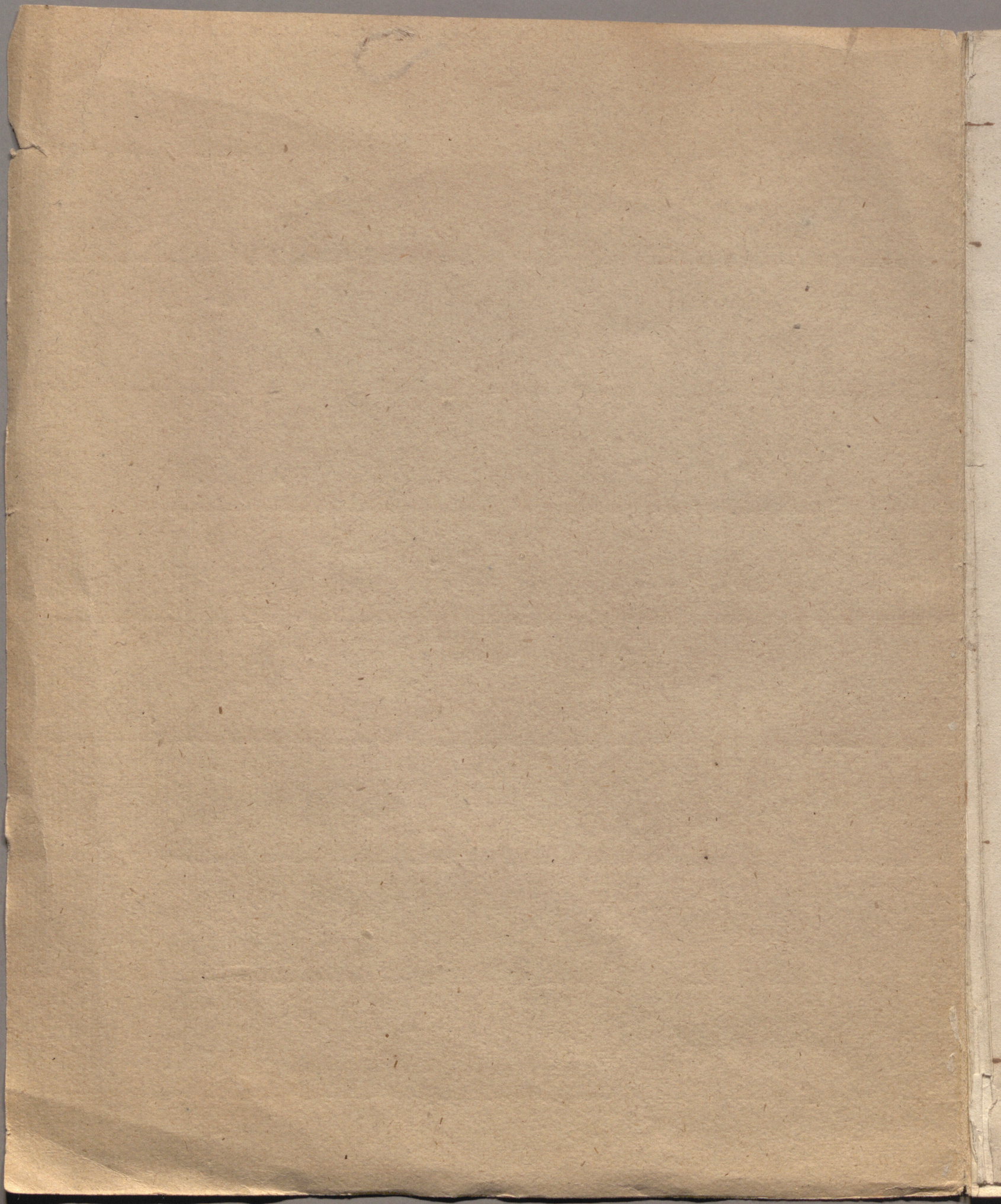
MONTHAN, E. C.

Sk. K.
Konstl.
Ensk. ort.
(Sv)
4

1700 - 1829

ERIKSBERG,
Västergöt.

1821

23

Sv. Saml.
Sk. K.
Konstop.
Ensk. ort.
(Br.)

1700-1829

Beskrifning

ÖFVER

HELGEDOMS-SKRINET

I

ERIKSBERGS KYRKA.

AF

E. C. MONTHAN,

Assessor och Ledamot af Kongl. Patr. Sällskapet.

STOCKHOLM,

Tryckt hos CARL DELEEN, 1821.

12/10

At denna Beskrifning i hvad som rör Helgedöms-Skrinet, är enlig med sanna förhållandet, äfvensom det öfriga efter de uplysningar Historien och traditionen oss lemnat, det intygas af Eriksbergs Prestgård d. 25 Febr. 1820.

Johan Helamb,

Kyrkoherde.

Eriksbergs Församling är belägen i Vestergöthland uti Elfsborgs Län och Gäsene Härad, och gränsar i öster til Grolanda, i norr til Floby pastorater i Skaraborgs Län; i söder til Ods och i vester til Skölfvene pastorat, båda i Gäsene Härad.

I äldre tider var detta Eriksbergs Pastorat beväxt både med stor barrskog och äfven med Ekar och flera slags löfträd. Ån Lidan, som slingrar sig både genom Broddetorps och Eriksbergs Socknar och som ifrån sitt ursprung i Redvägs Härad, här börjar föröka sig, var då både bredare och djupare. Denna trakt, som nu är kal, var då både täck och bördig, hvarföre den beboddes af Öfverheten och förmögne Odalmän. Konung Carl Sverkersson vistades här, innan han efter Erik den Helige blef utkorad til Svea Konung. Adelige ätten Bonde ägde häromkring flera gods, och Konung Knut Eriksson hade här en gård, som då skrefs för Gafva, men bör vara Gatha, emedan Munkarne nästan skrefvo *f* och *t*, samt *v* och *h*, lika. Den kallas nu Gathe och är et mantal frälse. Lemningar efter vallar och grafvar äro der ännu i behåll, men alldeles inga rudera efter stenbyggnader. Vid de storas hemvist var och den tiden merendels trähus, som efter tilfällen och bekvämlighet upträdades. I denna nejd förlorade Knut en affär emot Carl Sverkersson, och upvises en sten, på et ställe kalladt Kungsbotten, hvarunder Knut dode sig innan han flyktade til Norrige. Sedan Knut öfverraskat och dräpit Carl på Visingsö, och sedermera blifvit Konung både öfver Svea och Götha Riken, hade han sin Hofhållning här; och då han, til förekommande af blodiga upträden och för at stilla missnöjet i Riket, år 1196 afstod Götha Rike til Sverker Carlsson, lefde han här i trenne år, hvar efter han stilla afled, och blef begrafven i Varnhems Kloster.

Hvad namn denna ort i fornåldern ägt, är obekant; men omkring år 1190, då Birger hin Gode var Biskop i Skara, lät Konung Knut, sin fader til åminnelse, på en sluttande höjd ej långt ifrån Gathe, upbygga Eriksbergs Kyrka, och gifva denna församling detta namn. Til denna Kyrka förärade nämnde Biskop tvenne Klockor, som inhämtas af dess lefverne, infördt i slutet af Vestgötha Lagen. — Eriksbergs Kyrka, upförd af sprängd gråsten, befunnes på samma ställe i enahanda tilstånd til murar och torn.

Denna Församling med dess tvenne Rid-Kyrkor eller Kapell var i Påfvedömet Canonicat under Skara Stift. Biskop Bryngel III i Skara, som författade lilla Rimkrönikan, berättar at en Biskop Torstanus ägt detta Pastorat. Denna Torstanus tros hafva varit af Adelig börd. Han lefde i Drottning Margaretas tid och såsom Riks-Råd bevistade han flera möten så väl i Köpenhamn som i Sverige. År 1397 krönte han i Kalmar Erik af Pommern til Konung öfver Norrige. Canikerne bebodde då

et hemman eller gård, som nu kallas Brickagården, men då Brygggården. Biskop Olaus Ryzelius, som år 1720 skref en berättelse om Eriksberg, tror at namnet upkommit af de källare der Presterne förvarat deras dricka och vin. Lemningar efter ganska stora källare funnos nämnde årtal.

Vid Reductionen blef Eriksberg et särskilt Pastorat, men dess förste Lutherske lärare är obekant, emedan, som Ryzelius anmärker, Kyrko-Historiens mörker bör tillskrifvas Presterskapets lättja, dumhet och okunnighet.

I denna Kyrka förvaras ibland Antiqviteter et så kalladt Helgedoms-kärl, eller rättare Helgedoms-Skrin, hvars beskrifning är ändamålet för denna lilla afhandling.

Detta Helgedoms-Skrin, som knappast i landet har sin like, stod i Eriksbergs Sacristia i en vrå obemärkt, tils 1720 den 7 Sept. då And. Ol. Ryzelius, den tiden Archipræp. Lindk. sedermera Biskop derstädes *), på begäran af härvarande Pastor Magus Sv. Helstadius, upgjorde en berättelse öfver Socknarne, och vid samma tillfälle granskade detta ålderdoms-skrin, gjorde deröfver sina anmärkningar, och tolkade hvad derpå var tecknad.

Nästan i form af et grekiskt Capell är hela structuren i sin öfverklädnad, som är af ganska fin valsad koppar, starkt förgylt. Kopparen är tunn som fint papper. Sjelfva skrinet är af Ek. Öppningen är på botten i et aflångt hål med låck at tillsluta. Figurerne af Påfvarne på gafflarne, och Apostlarne på sidorna, äro drifne. Bokstäfverne och siraterne äro valsade. Fötterne och Drake-hufvudena **) massiva. Några skifvor, på hvilka bokstäfverne äro intryckte, äro förkomna, äfven en sirat midtpå taket. Förgyllningen är alldeles icke skämd, och den svarta som varit lagd på inskriptionerna, är äfven behållen. Alla plåtar och skifvor äro fästade med naglar. Ritningen uplyser vidare förhållandet.

På skifvorna, som äro i behåll, kan man tydligen finna, at den som stuckit valsarne til bokstäfverne, graverat dem i olika stilar. Den inskription som är öfrig, är följande:

OF: ***) SCO: PANCRATIO: DE SANGUINE: SCI: VINCENTII: DE: SCS: EPISCOPIS: MELANO: ET: BOBINO: DE: SUDARIO: QUOD: FUIT: CIRCA: CAPUT: IHN: IN: CEPULCRO: DE: CAPITE: . . . . . DE: SCA: SABINA: ET: RELIQUIE: SCAR: VIRGINUM: DE: SCO: ANDREA: APPO: ET: DE: S'CA: CRUCE: | CLEO'ENS: LEO: E: R:

Biskop Ryzelius uttolkar detta sålunda: »Offerente Sancto Pancratio, »De Sanguine Sancti Vincentii, De Sanctis Episcopis Melano Et Bobino, »De Sudario Quod Fuit Circa Caput Jesu In Sepulero, De Capite . . . . . »De Sancta Sabina Et Reliquia Sanctarum Virginum, De Sancto Andrea »Apostolo, & De Sancta Cruce. | Clemens, Leo: Episcopus Romanus.«

*) Hans fader var Kyrkoherde i Od.

**) Grekiske Kejsarne förde Draken, och Romarne Örnen på sina fanor. Huru har detta Emblème då kunnat sättas på en Katholsk Helgedom?

***) Troligen bör detta ord läsas DE.

Af denna, ehuru illa sammansatta, skrift, kan man likväl finna hvilka Reliquier uppgifvas hafva i detta Skrin varit förvarade; som, ehuru diktade, likafullt väckte den vidskepliga allmänhetens dyrkan. Andamålet visar sig tydligen.

Af denna skrift kan man någorlunda finna, at detta skrin, hvori upräknade Helgedomar varit förvarade, blifvit arbetadt genom Pancratii samt Biskoparne Melani och Bobini omsorg. Men icke kan man säkert uppgifva stället hvar de vistats, icke heller deras lifstid. Det synes äfven som detta skrin icke endast varit arbetadt för Eriksbergs församling eller Kyrka, ty då hade man icke behöft valsade och drifna figurer. Sannolikast är at flerfaldiga dylika skrin blifvit förfärdigade och, likasom Aflatsbrefven, den blinda hopen genom begär til penningar påtrugade. Til södra och vestra delen af Europa äro de lemnade och sedermera genom någon krigshändelse från förra ställen, såsom sällsynte, af någon krigare til dess hemort förärade. En Öfverkamrerare vid namn Amund Amundsson Rosenacker, som i Bremen gjort sin lycka, men var född i Eriksberg, hitskänkte en mycket väl arbetad Messhake med årtalet 1646, som säkert är tagen i någon Katholsk kyrka; och hvad hindrar att under Svenskarnes segrar i 30-åriga kriget, någon krigare ur en Germanisk Kyrka eller Kloster anammat och hitsändt denna klenod?

Biskop Ryzelius, i saknad af någon bok De vitis Pontificum Romanorum, kunde icke säga enär Clemens, Leo, antingen lefvat såsom en person eller såsom tvenne Påfvar. För längre tid tillbaka måtte de likväl hafva lefvat, emedan titeln Episcopus nyttjades i stället för Pontifex. Biskop Ryzelius tror at Skrinet blifvit gjordt under et Schisma i Romerska församlingen. De tvenne på gafflarne af skrinet tecknade bilder synas besanna denna mening, emedan den ena Påfven står der med stafven i högra handen, och en öpnad bok i den venstra; då deremot på den andra gaffeln, den andra Påfven håller den högra handen bedjande uplyft, och i den venstra en sammanlagd bok emot bröstet; denne har äfven ingen mössa på hufvudet, men en sådan Gloria som Apostlarne.

Det förkomna af inskriptionen gör uplysningen ofullständig; men hvad med säkerhet inhämtas är Katholicismens sätt at förblända, samt gifva Munkar och Klerker anledning at på vantron gripa til sig den ouplystes egendom.

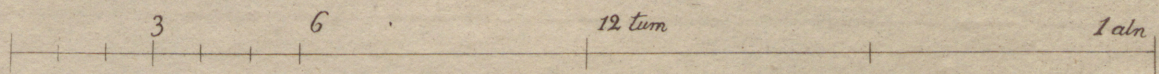
Ritningens uttydning.

Skalan är $\frac{1}{4}$ mot Skrinets storlek, hvarefter alla bilder och ornament äro i förhållande.

A A utvisar de ställen der inskription och sirater felas på den afriade sidan.

B är en massiv kam, på hvilken i A en figur är borta. De mörka punkterne utmärka stifter hvarmed bildernes drifna plåtar och de valsade skifvorna med inskriptionerne och ornamenterna äro fästade i Ek-formen.

Sådana som bokstäfverne äro på Ritningen, äro de på Skrinet.

8/22

